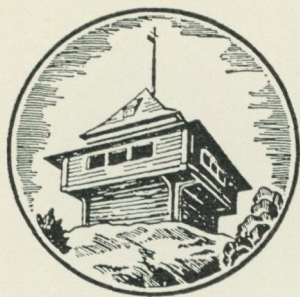

**NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK 1951**

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS OCH

SKANSENS ÅRSBOK

1951

Redaktion:

ANDREAS LINDBLOM · GÖSTA BERG · ERIK ANDRÉN

Redaktör: Erik Andrén

Omslagsbilden visar en detalj ur en målning av den lilla idylliska 1700-talsgården Svindersvik i Nacka, som nyligen kommit i Nordiska museets ägo och som utförligt behandlas i denna årsbok. Målningen är signerad av Carl Petter Hilleström 1784 och tillhör Nordiska museet, inv.-nr 217,359.

*Tryckt hos Tryckeri Aktiebolaget Thule, Stockholm 1951
Djuptrycksplanscher från Nordisk Rotogravyr*

BOMÄRKEN SOM HJÄLPMEDEL I FORSKNINGEN

av Mats Rehnberg

Bruket av bomärken har varit vida utbrett, och redan under medeltiden hade dessa märken i vårt land fått en omfattande användning, vilket kommer till synes såväl i våra äldsta landskapslagar som i Magnus Erikssons landslag 1347 och stadslag 1350. Bomärkena uppmärksammas ej sällan i den lokalhistoriska forskningen och brukar då vanligen bli paleografiskt publicerade.

Själva formgivningen hos bomärkena har ofta uppmärksamats i första rummet. Man har försökt finna likheter mellan enskilda bomärken och föregivna symboliska figurer, runtecken etc. Det har emellertid icke gått att påvisa något som helst bindande bevis för sammanhang mellan bomärkets yttre form och någon dylik inre betydelse. Då man med några streck, helst raka, vill skapa ett tecken eller märke, sker detta säkerligen i de allra flesta fall ganska slumpartat, och helt naturligt kan likartade märken uppstå på vitt skilda platser.

Det största intresset beträffande bomärkena är förknippat med deras innebörd och funktion i olika trakter och under olika tider. Hittills har tyvärr endast sporadiska forskningar utförts på detta område, något som delvis sammanhänger med den vidlyftiga källforskning som måste utföras för en dylik uppgift.

Bomärkena inom ett begränsat område måste först tillvaratagas, framför allt i daterade sammanhang. För att kunna registrera så många daterade märken som möjligt, måste alla tänkbara officiella arkiv och alla i bygden bevarade handlingar noggrant inventeras. Daterade föremål med bomärken är därvid inte alltid lika pålitliga källor som bomärkta handlingar, eftersom man inte alla gånger

kan få full visshet om att årtalet och bomärket anbragts samtidigt. I de arkivaliska handlingarna är bomärket dessutom fastare knutet till enskilda personer och gårdar.

Om man påträffar ett och samma bomärke i daterade och personbestämda sammanhang vid olika tider, blir det därefter en första uppgift att med kyrkböckernas hjälp utröna bomärkstecknarnas inbördes släktskap. För att vinna ytterligare klarhet om märkets funktion måste man med hjälp av husförhörslängder, mantalsförteckningar m. m. utreda på vilken gård de olika bomärkstecknarna suttit som ägare eller brukare. Dessa forskningar kan vara synnerligen tidsödande. Bomärkenas funktion kan knappast på ett tillfredsställande sätt utredas annat än vid total genomgång av alla arkivalier, gällande en by eller socken, och en noggrann analys av de olika gårdarnas tillkomst och släkternas historia. Det fordras alltså verkligen djupgående bygdeundersökningar för att lösa ett i förhållande härtill så underordnat problem som bomärkenas funktion just inom ifrågavarande bygd. Det är också betecknande, att det egentligen endast är i Skultuna i Västmanland och Sollerön i Dalarna — platserna för de hittills mest omfattande djupundersökningarna av en enskild bygd — som några resultat kunnat preciseras beträffande användandet av bomärken.

Denna studie kommer uteslutande att behandla vissa rön beträffande bomärken, byggda på erfarenheter från Sollerö socken och speciellt Gruddbo by (se även Gruddbo på Sollerön, Stockholm 1938, sid. 541 ff.).

Bomärket betecknar här ägande eller delaktighet i olika former. Ägaren kan vara en eller flera personer, men alltid tillsammans representerande en besläktad enhet, familj, storfamilj el. dyl. Vanligast är bomärkenas roll som ägartecken på lösöre: redskap, husgeråd, möbler, kläder etc. Hit hör även märken på husdjuren, ehuru dessa på grund av materialets art vanligen blivit av annat slag, såsom klippmärken i öron etc. Den praktiska nyttan av ägarmärken på dessa lösa artiklar är uppenbar i dessa tätbebyggda byar, där man ofta blandat ägodelar genom lån eller sambruk.

Bomärken användes även som ägartecken på skörd och fångst (i vid bemärkelse) såsom timmer, laggved, mossa, torv, hö, löv, nedlagt och kvarlämnat villebråd etc. Att på detta sätt utmärka

Gärdesgårdskavel med bomärken och året 1821, från Sollerö socken. Nordiska museet, inv.-nr 30,698.

egendomsrätten till dylik förvärvad nyttighet är vida spritt i primitiva samfund. Dessa båda användningar av bomärket betecknar innehavarens äganderätt till det märkta föremålet och rättigheten att fritt förfoga över sin egendom efter gottfinnande.

Bomärket har emellertid även kommit till användning för att utmärka de andelar, som vederbörande bidragit med till olika gemensamhetsföretag såsom broar, byggnader etc. Bomärket markerar här den fullgjorda förpliktelsen och anger vilka partier som skall underhållas av varje delägare. Givetvis innebär detta alltid att delägaren har nyttjanderätt till det samfällda företaget, från kyrkbyggen till fiskebåtar. Även då det gäller leveranser utom den egna bygden i form av olika utskylder i natura, har bomärket markerat parternas bidrag.

En speciell funktion har bomärket även för att ange olika delägare på de räknestickor och räknekavlar, som i synnerligen stor utsträckning finns bevarade från byarna i övre Dalarna.

Slutligen har bomärket förekommit såsom analfabaternas namnteckning på handlingar etc. Även efter skrivkonstens utbredning har bomärkena i detta sammanhang konserverats och använts inskrivet mellan namnen. Då bomärken alltjämt vid mitten av 1900-talet begagnas, är det främst som ägarebeteckning på redskap och klädespersedlar, särskilt sådana som kommer till användning i fäbodrar och vid skogsarbete, där ett flertal personer med likartad utrustning vistas samtidigt. Kunskapen om bomärkena är i denna

bygd så levande, att det vid slutet av 30-talet fanns skolbarn i socknen som kunde redogöra för drygt hundratalet bomärken och deras ägare.

Det hittills äldsta kända daterade bomärket från Gruddbo härör från år 1635. Från senare delen av 1600-talet har ytterligare enstaka bomärken påträffats. Under 1700- och 1800-talen blir antalet betydligt större. Dessa märken har kunnat följas fram till 1900-talet, då de alltjämt brukas av ättlingar till dem som använde märkena för 200 à 300 år sedan.

Alltifrån 1700-talet, då bomärkena börjar uppträda rikligare i personbestämda och daterade sammanhang, visar det sig, att märkena gått i arv inom samma släkt och på samma gård. Med släkt menas därvid icke enbart generationsväxling på den manliga sidan. Mågar, som flyttar till hustruns gård, får ofta i folkmun "särknamn", dvs. de uppkallas efter svärgården, eller åtminstone brukar så bli fallet med deras barn. Mågen antar alltid svärgårdens bomärke. Icke något enda exempel på motsatsen har kunnat påträffas.

Barnlösa familjer har stundom tagit s. k. "fostra", dvs. ett slags adoptivbarn, som bistått i gårdsbruket och som sedan genom testamente eller överenskommelse övertager gården. Fostersonen, som ofta kan vara en vuxen person, antar alltid den övertagna gårdens märke i likhet med vanliga barn. Ej heller svärföräldrar, som på gamla dar inflyttar — t. ex. som arbetshjälp — hos något av de gifta barnen, får införa sitt tidigare bomärke på den gård, dit de för återstoden av levnaden flyttat.

Bomärket synes alltså representera hela "huset", dvs. alla familjemedlemmar eller på gården boende anförvanter. Det utgör gårdens och storfamiljens gemensamma märke.

Under 1700- och 1800-talen har nybildningen av gårdar varit mycket stark här. Nya gårdar har vid äktenskapsbildningar anlagts på endera av släkternas ägor. Många gånger har dessa gårdar, då utrymmet så medgivit, kommit att uppföras mycket nära någon av föräldragårdarna. På så sätt synes typiska släktklungor av gårdar ha uppstått.

Medgav inte utrymmet ytterligare en gård i den äldre klungan,

Gärdesgårdskavel med inskurna bomärken från Sollerö socken.

har utflyttningen skett till någon släktäga längre bort, en utveckling som alltjämt fortsätter med oförminskad hastighet. John Granlund har skildrat denna utveckling på följande sätt (Grudbo på Sollerön, Stockholm 1938, sid. 83): "Den eller de förnämsta arvtagarna behöllo, stundom efter lottning, den gamla gårdsplatsen och för detta ideella innehav fingo de ikläda sig vissa prestationer" i byggnadshjälp etc. åt de övriga medarvingarna. "Utflyttningarna har lett till bittra strider om företrädesrättigheten till gårdsplatsen och torde väl vara en av de viktigaste orsakerna till den stora anhopningen av gårdar på små utrymmen, så att täpporna kring gårdarna helt försvunno. Gårdsplatsens bevarande innebar icke att husen på gården bevarades." Den av släktingarna, som lyckades få behålla den gamla gårdsplatsen, synes i de flesta fall ha fått fortsätta att använda gårdens gamla bomärke såsom beteckning för sig och sin familj.

En 91-årig bonde klargjorde år 1937 bybornas uppfattning om bomärket med följande ord: "Bomärket var för gården. Man måste ta det bomärke gården hade, då man flyttade in där. Och var det någon som gjorde sig en ny gård, så fick han göra sig ett nytt bomärke. Då brukade han göra ett avstick lite från det han haft förut."

De som utflyttade närmare eller längre från den gamla gården, utförde således en smärre ändring — vanligen ett tillägg — på det tidigare bomärket. Märkets huvudform angav därmed tydligt sambandet med den äldre gården, men det nya utgjorde ändå ett

självständigt tecken. De äldre bomärkena var sedan generationer välkända av sockenborna. Ett nytt märke skulle åstadkommit en viss rådvillhet, om det helt nyskapats. Tack vare detta tillägg på det nya märket kunde man snabbt avgöra vilken släkt och gård det tillhörde och kanske även sluta sig till vilken nyutflyttning det kunde gälla. Bibehållandet av det äldre märkets huvudform har alltså haft både praktiska och psykologiska anledningar.

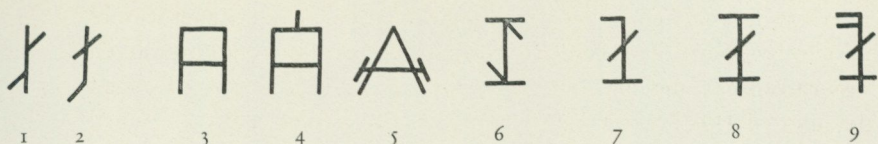
Då en gård tillkom genom utflyttning, formade man det nya bomärket på grundval av den manliga resp. kvinnliga kontrahentens tidigare märke, beroende på vems mark som gården byggdes på. Endast i två fall finns av ännu icke klarlagd anledning avvikelser från denna regel, som starkt ansluter sig till hela släktuppfattningen beträffande gårdarna och deras bomärken.

Även om alltså gården som sådan, ja t. o. m. den gamla gårdsplatsen, haft stor betydelse för bomärkenas tratering, måste givetvis människorna, familjerna och släkterna, dock vara det primära vid utmärkandet av ägodelar etc. Detta framgår även av det faktum, att då en gammal släkt överger en gård genom dödsfall eller avflyttning också deras bomärke upphör att begagnas på denna gård. När en släkt köper en gård, anbringar den sitt eget märke på ägodelarna. Dylika fall är emellertid i denna bygd mycket sällsynta.

Bomärkena har emellertid här — till skillnad från förhållandena på en del andra platser i landet — intet som helst samband med de litterabeteckningar, som vid skiftet påsatts gårdarna utan representerar ett äldre skikt.

I det föregående har påpekats, huru utflyttning och nybildning av gårdar för bomärkets del ofta innebar ett tillägg till den äldre stammen. Detta skulle alltså i viss utsträckning göra det möjligt att av bomärkenas form bestämma vilka gårdar eller familjer, som tidigare varit närmare besläktade. I det följande skall detta belysas med en del exempel från Gruddbo by.

I den näst sydligaste byklassen, som bär namnet Rullbo, fanns vid 1700-talets mitt tvenne gårdar, av vilka den ena av John Granlund (Gruddbo, sid. 57) karakteriserats "som en storgård och en gammal gård" (litt Q). Dessa gårdar synes ha haft samma

1 Rulljugås. 2 Rull. 3 Sol. 4 Solin. 5 Ullas. 6 Mås (Löke). 7—9 Måsmärken.

bomärke, Rulljugåsmärket, fig. 1, vilket ännu brukas. I samma byklase finner man senare ytterligare en Rullgård (litt Q), vars märke, fig. 2, obestriddligen företer betydande likhet med Rulljugåsmärket.

Norr om den stora åkern med namnet Konungsarvet ligger tvenne Solgårdar, vars inbördes släktskap tydligt illustreras av deras närbesläktade bomärken, fig. 3 (Litt Lb) och fig. 4 (Litt L). Dessa bomärken synes vara uppbyggda av bokstaven A.

Bokstaven A som grundform för ett bomärke förekommer även på ett flertal andra gårdar, framför allt på de tidigare mäktiga Flintgårdarna norr om landsvägen till kyrkan. En viss anknytning mellan detta komplex och Solgårdarna föreligger möjligen.

Överensstämmelsen mellan de nyssnämnda Solgårdarna och Flintgårdarna i fråga om bomärken med bokstaven A får i den muntliga traditionen ett märkligt stöd. Det uppges nämligen att Ullasgården (litt P) i närheten av de nyssnämnda Solgårdarna skulle ha flyttats från ett tidigare läge väster om den väg som benämnes Yfstgatan. Även denna Ullasgård har bokstaven A i sitt bomärke, fig. 5, samt vissa ägor i omedelbar närhet av Flintgårdarnas område intill landsvägen.

Norr om Solgårdarna ligger några gårdar, tillhörande en Måsläkt. Under 1800-talet har dessa gårdar flyttats hit söderut från en tidigare belägenhet längre norrut i Gruddbo (väster om litt Ba). Den kvarliggande Måsgården i norra delen av byn innehar ett bomärke, fig. 6, som åtminstone i viss utsträckning erinrar om de utflyttade gårdarnas, fig. 7 (litt Z), fig. 8 (litt Yb), fig. 9 (litt Z). Släktskapen mellan dessa gårdar är mycket nära. Den muntliga traditionen kan även utpeka exakt den generation, som utfört förändringen av märket.

10

11

12

10 *Krång (Tråmbu).*11 *Bos.*12 *Boslas.*

I närheten av de nyssnämnda Måsgårdarna skall enligt John Granlund (Grudbo, sid. 57) förr ha funnits även en Krånggård. Härom står ej klarhet att vinna nu. Öster om Måsgårdarna ligger emellertid alltjämt en Krånggård, i dagligt tal kallad Tråmbu (litt Sb), vars bomärke, fig. 10, erinrar om Måsgårdarnas. Dessa Mås- och Krånggårdar är icke endast närboende grannar. De kan även sägas tillhöra samma "sociala stratum" i byn, utmärkt av likartade bostads- och arbetsförhållanden, umgänge m. m. Som släkt räknar de sig emellertid icke.

Till samma "stratum" och till samma arbets- och gemenskapskrets hör även Bosfolket från den tidigare nämnda byklasen Rullbo i byns södra del. Likheter och kontakterna mellan Mås och Krång samt Bos i Rullbo skulle mycket väl kunna förklaras enbart genom likartade levnadsförhållanden i allmänhet. Det synes emellertid dessutom finnas en mycket lång tradition i kontakten mellan de närboende Mås och Krång samt de mera avlägset boende Bos. I den nuvarande nordliga granngården till Krånggården har John Granlund funnit "minnet av en nu försvunnen Bosgård, vars gårdsplats utpekas i Bostäpp". Detta gäller 1750-talet. Under 1800-talet försvann Bosgården på denna plats och i stället fanns en Bosgård i byklasen Rullbo (litt Ta). Denna Bosgård har givit upphov till en annan Bosgård numera vanligen kallad Boslasgården (litt Ta). Frändskapen mellan Bosgården och Boslasgården framträder åskådligt i deras bomärken fig. 11 och 12.

Det är emellertid intressantare att jämföra den från övre Grudbo utflyttade Bosgårdens bomärke, fig. 11, med den kvarliggande Krånggårdens, fig. 10. Detta Krångmärke visar i sin tur påfallande överensstämmelser med de närbelägna Måsgårdarna, fig. 7—9. Bomärkena understryker här en likhet i struktur mellan Mås-, Krång- och Bosgårdarna, som går tillbaka till grannskap och släktskap längre tillbaka.

13—14 *Markus.*15 *Ryssper.*16 *Trapp.*17 *Knuts.*

13

14

15

16

17

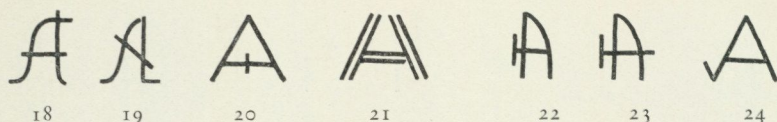
Norr om Måsgårdarna utmed den nord-sydliga väg, som kallas Yttergatan, har det legat Markusgårdar, av vilka stamgården kan följas tillbaka till 1600-talet. Två bomärken för Markusgårdarna är kända sedan 1700-talets början, fig. 13 (litt M skrivet) och fig. 14 (litt U). Med kännedom om att de rikare utvecklade bomärkena ofta uppkommit genom tillägg till ett äldre märke i samband med utflyttningar och nybildningar ligger det nära till hands att anta, att fig. 13 skulle vara det äldsta märket. Detta bestyrkes även av Granlunds förmodan beträffande denna gård, "att den legat utmed Yttergatan". Omedelbart öster om Markusgårdarna återfinnes ett par Ryssgårdar. Ätminstone en av dem går att följa till 1600-talet, då även dess bomärke är känt, fig. 15 (litt S).

Intill Ryssgårdarna gränsar en Trappgård (litt R), vars bomärke, fig. 16, liknar Ryssgårdens. Ännu starkare likhet med Ryssgårdens har det bomärke, fig. 17, som begagnats av en sedan länge försvunnen Knutsgård i denna del av byn.

Markus, Ryss, Knuts, och möjligen även Trapp bildar genom sitt läge en sammanhängande räcka gårdar. Deras bomärken, fig. 13—17, företer så betydande likheter, att man är frestad att antaga tidigare släktskapsförhållanden mellan gårdarna, varom vi nu inte längre kan få kunskap.

Norr om Kyrkvägen ligger den tätaste klungan av gårdar, synbarligen i ett oöverskådligt gytter. Med hjälp av arkivaliska uppgifter, muntlig tradition och slutligen bomärkenas form blir det emellertid möjligt att göra vissa grupperingar.

Omkring 1940 revs husen på en gårdsplats, där en Flintgård legat (litt F). Dess öknamn var "styrkallgården" på grund av att gårdens ägare i äldre tid varit inflytelserika män i byn. Den muntliga traditionen har utpekat gården som hörande till de äldre (Gruddbo, sid. 63). Detta bekräftas av att gårdens bomärke, fig.

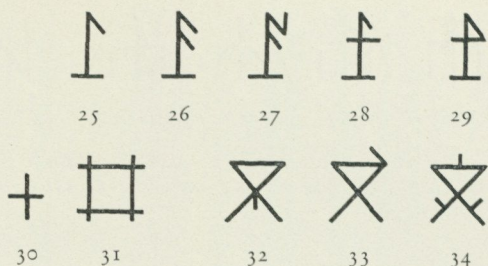
17 Flint (Styrkarl). 19 Flint (Fakul). 20—21 Norin. 22 Dunderniss.
23 Dunder. 24 Bølryss.

18, kunnat följas till slutet av 1600-talet. Att gården bebotts av skrivkunniga och inflytelserika ägare framgår av att detta märke bland alla byns bomärken är det som oftast återkommit i olika handlingar. En senare tillkommen Flintgård, i ny tid benämnd "Fakul"-gården (litt F), har vidtagit en smärre förändring av sitt bomärke, fig. 19. Det är inte heller överraskande att finna, att den mäktiga Flintsläktens soldat, Norin (litt Fb och M), innehar ett bomärke, fig. 20 och 21, som likt Flintmärket är uppbyggt på bokstaven A.

Intill Flintgården har det funnits ett par Dundergårdar, av vilka en alltså existerar (litt Ia), ehuru den genom "fostra" övergått i en annan släkt. Den sista ägaren av den gamla släkten var en kvinna, som dog på 1940-talet. Hon var gift Flint, men kallades Dunderniss. Hennes fader hette Dunder och hade flyttat till hustruns gård, som hette Nisis. De bägge Dundergårdarna har till bomärke haft ett A, fig. 22 och 23, vilket förenat dem med de närbelägna Flintgårdarna. Även en för länge sedan utdöd ödegård i närheten, kallad Bølryss (litt B skrivet), begagnade ett A, fig. 24, som bomärke, vilket gjorde att även denna gård slöts till den stora klungan Flintmärken.

Väster om Flintgårdarna och delvis hopgytttrade med dessa ligger en annan grupp gårdar med gårdsnamnet Mås. John Granlund har (Gruddbo, sid. 63) kunnat konstatera, att en Måsgård (litt Ba) uppträdde omkring 1750. Dess bomärke, fig. 27, verkar närmast att utgöra ett tillskott till stammen på det bomärke, fig. 26, som användes av en Flintgård (litt G), vilken muntligt kallas Måsanlassgården. Under 1800-talet har det vid Måsgårdarna tillkommit ytterligare en gård, vilken numera benämnes Jerkgården (litt X). Dess bomärke, fig. 25, synes vara ytterligare en förenkling

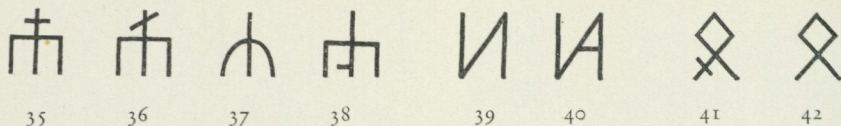
25 *Jerk.* 26 *Flint.* 27 *Mås.*
 28 *Flint (Trullplats).*
 29 *Jerk.* 30 *Flint.* 31 *Nisis.*
 32 *Nisis (Månte).* 33 *Trapp.*
 34 *Rull*

av Måsmärket. Den inbördes åldern mellan dessa olika bomärken har det icke gått att utröna. Att av typologiska grunder söka göra någon datering vore meningslöst.

Måsgårdarna, som ligger mitt i byn, har varit så trängda, att nyanläggningar icke varit möjliga i grannskapet. Vid mitten av 1800-talet skedde en utflyttning från den nyssnämnda Måsanlassgården till utkanten av Gruddbo, ett ställe som kallas Trullplats. Den gård som där uppfördes är emellertid sedan länge försvunnen (litt I). Dess bomärke, fig. 28, antyder dock tydligt frändskapen med de övriga Måsgårdarna. Ett stycke söderut från byns centrum ligger en Jerkgård (litt O), vars prägel av utflyttad gård är tydlig. Dess bomärke, fig. 29, är mycket likt Trullplatsgårdens, fig. 28, och den tidigare nämnda Jerkgårdens, fig. 25, i Måsgårdsklungan.

Mellan Måsgårdarna och den viktiga "korsgatan" i Gruddbo ligger Nisigårdarna, vars öden hör till de mest dunkla. Nu återstår endast en av dem, vanligen kallad Måntegården. De har samtliga helt olika bomärken, fig. 32 (litt W), fig. 30 (litt A) och fig. 31 (litt X). Den muntliga traditionen uppger, att de tidigare till gemensamt bomärke haft fig. 31. Detta märke har emellertid icke kunnat arkivaliskt beläggas lika långt tillbaka som ett annat Nisismärke, fig. 32, vilket antecknats redan från 1700-talets början. Detta äldsta Nisismärke, som användes av nuvarande Måntegården (litt W), har emellertid påfallande likhet med märket, fig. 34, för den närbelägna f. d. Rullgården (litt I) samt bomärket, fig. 33, för Trappgården (litt G). Några bevis för släktskap eller andra samband under de senaste århundradena har man icke lyckats finna. Gårdarna är emellertid ganska nära grannar.

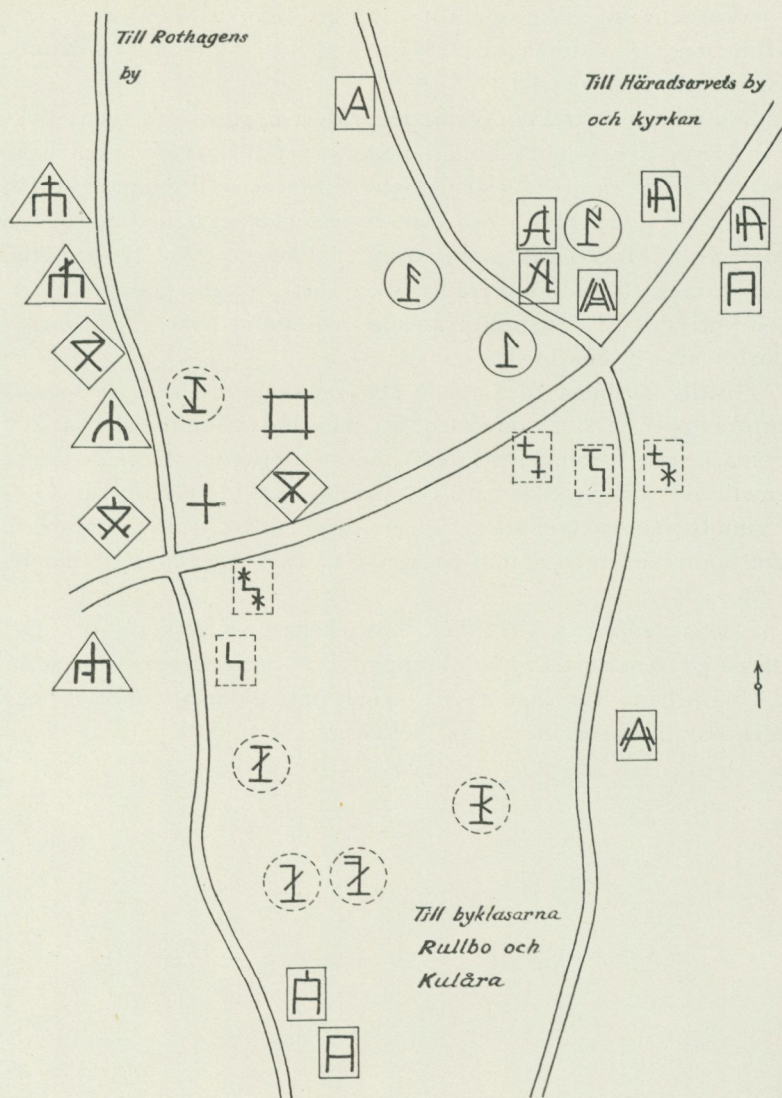
35—36 *Amus*. 37 *Småsik*. 38 *Myr*. 39 *Håll* (Bengtsarvets by). 40 *Håll* (Gruddbo by). 41 *Grudd-märket* (Gruddbo by). 42 *Grudd-märket* (Vika by).

I nordvästra delen av Gruddbo, som kallas Hanstäpp, ligger bl. a. några Amusgårdar (litt C och F skrivet). Den äldsta av dessa har kunnat följas till 1700-talets början (John Granlund i Gruddbo, sid. 66). Från denna tid är även gårdens (litt C), bomärke, fig. 35, daterat. Släktskapen mellan de bägge Amusgårdarnas märken är fullt tydlig, fig. 35 och fig. 36 (litt F). Utmed Yttergatan låg även soldaten Småsiks gård (litt Za), som likaledes betecknades med ett ljusterliknande bomärke, fig. 37. Åt samma håll i byn finner man även en Myrgård (litt K) med bomärke av denna typ, fig. 38.

Svårigheten "att attribuera fasta gårdsplatser till gamla Gruddbo-släkter" har starkt understrukits av John Granlund. Generationsväxlingarna har ofta inneburit nybildningar, som bestått kortare eller längre tider. Trångheten i bykärnan har tvingat vissa av nybildningarna — särskilt under 1800-talet och senare — till utkanterna av byområdet. Bomärkenas former kan i dessa sammanhang ofta röja tidigare släktskapsförbindelser.

Genom att bomärkena förr uppträdde i kombination med daterade personnamn, har man i en del fall kunnat sluta sig till gårdarnas inbördes ålder. I de flesta fall synes det som om stamgården innehaft det äldsta kända bomärket oförändrat genom tiderna.

I de fall där formlikheten är påfallande torde man våga antaga släktskap mellan närliggande gårdar, även i de fall då kyrkböcker eller övriga handlingar icke kan lämna besked härom. Samtliga de byklasas, som John Granlund kunnat konstatera från övergången mellan 1600—1700-talen, motsvaras av liknande besläktade grupper bland bomärkena. Bomärkenas formala likheter

Plan av den centrala delen av Gruddbo by med bomärken som utvisar gårdarnas läge. Genom bomärkenas inramning anges släktskap mellan gårdarna.

synes emellertid även kunna visa på ett äldre tillstånd med färre klungor, t. ex. sambanden Mås-Krång-Bos, Markus-Ryss-Knuts, Nisis-Rull-Trapp etc.

Bomärkena röjer även förbindelser över bygränserna inom socknen. Från byklanen Hållhol i Bengtsarvet inflyttade vid början av 1800-talet en gren av den stora Hållsläkten till Kulåra (litt X) i södra Gruddbo. Håll i Bengtsarvet begagnar ett bomärke, fig. 39, som tydligt anger släktskapen med Hållmärket från Kulåra, fig. 40. Samma förhållande råder även beträffande andra släkter, som inflyttat till Gruddbo från socknens andra byar, t. ex. Skräddar, Svarv, Bråmås m. fl.

Hittills har inga fördjupade bebyggelseundersökningar kunnat utföras över så stora områden, att man med säkerhet kan avläsa bomärkenas förbindelser över sockengränserna. Det förtjänar emellertid att påpekas, att den gamla Gruddsläkten (litt Q) i Gruddbo har ett bomärke, fig. 41, som mycket starkt erinrar om det bomärke, fig. 42, som begagnas av en Gruddsläkt i Vika by i Mora.

Denna redogörelse för hur bomärkena förhåller sig till gårdarna ger dessa märken en ny uppgift i byforskningen, åtminstone i Ovansiljan, där bomärkena synes haft samma funktion och levnadsvillkor som de ägt på Sollerön.